

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Taaperot varhaiskasvatuksessa – alle 3-vuotiaiden tuen tarpeet

FT, Dosentti Eira Niska

Luennon teemat

- **Tarve turvaan on kaiken perusta**
- **Taaperona varhaiskasvatukseen**
- **Alle kolme vuotiaan kehitys ja oppiminen**
- **Alle kolme vuotiaiden kasvun ja kehityksen tukeminen**
- **Vuorovaikutus oppimisen ytimenä - pedagogisesta sensitiivisyydestä systeemiseen sensitiivisyyteen**
- **Pedagoginen sensitiivisyys ja kanssasäätely**

Tarve turvaan – hyvä mieli

- Mielen rakentumisen kompleksinen prosessi
- Aistien kautta välittyvän informaation ja vuorovaikutuksen välitön tai välillinen vaikutus
- Turvallinen aikuinen kanssasäätlee risteilevien halujen ja tunteiden hallintaa
- Turvallisen aikuisen kanssasäätely ikään kuin kertoo, että ”kaikki on hyvin, kyllä tästä selvitään”

Turvallinen ympäristö

- lapsi hakee turvallisuuden rajoja; vuorovaikutus vanhempien kanssa, lasten tarpeet ja niihin vastaaminen
- turvallisuutta lisäävät tekijät
 - fyysisiin tarpeisiin vastaaminen
 - ruoka, vaatetus, lepo
 - psyykkisiin tarpeisiin vastaaminen
 - lapsen tunnetiloihin eläytyminen, tunnistaminen
 - rajat
 - huolenpito, hoiva
- turvallisuutta horjuttavat tekijät
 - epävarmuus, ennalta arvaamattomuus aikuisen toiminnassa
 - perustarpeiden tyydyttämättä jättäminen

Taaperona varhaiskasvatukseen (1)

- Siirtyminen kotoa varhaiskasvatukseen on huoltajille ja lapsille askel uuteen
- Huolellinen suunnittelu ja toteutus vakaan tultaessa lapsen näkökulmasta
- Aloittamisvaihe tulee olla riittävään pitkä: toimintamalli
- Tutustumisvaiheessa lapsi näkee myös vanhemman/vanhempiensa ja päiväkotiryhmän aikuisten toimivan hyvässä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, mikä lisää lapsen luottamusta ryhmän aikuisia kohtaan

Taaperona varhaiskasvatukseen (2)

- Varhaiskasvatuksella on mahdollisuus tunnistaa ja tukea taaperoiden kasvua ja kehitystä huomioimalla kunkin lapsen yksilölliset tarpeet.
- Edistääkö vai heikentääkö varhaiskasvatus lasten kehitystä?
- Ryhmä tukee etenkin taaperoikäisen lapsen sosio-emotionaalisia taitoja
- Kielellinen rikas ympäristö olennainen. Kieli ympäristön lahja lapselle

Taaperot varhaiskasvatuksessa (3)

- Turvallinen vuorovaikutus ja pedagogiikka alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä mahdollistuvat varhaiskasvatussuhteen pysyvyyden myötä
- Työntekijän ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laadun ohella sen pysyvyys on merkityksellinen tekijä. Tämä määrittää lasten vuorovaikutuskokemuksia lapsiryhmässä päivittäisellä ja hetkittäisellä tasolla ja tukee uuden oppimista
- Vauvojen ja taaperoiden sosiaaliset ja tunne-elämän vaikeudet eivät ole tilapäisiä, jonka vuoksi aikainen tunnistaminen, ammatillinen arviointi ja perhearviointi ovat olennaisia

Alle kolmevuotiaan kehitys ja oppiminen (1)

- **Alle kolmevuotiaan lapsen kehitys ja oppiminen on nopeaa ja syvällistä**
- **Taaperoikäisten ja vauvojen sosiaalis-emotionaaliset vaikeudet 18 kuukauden iässä ennustavat näiden pulmien ilmenemisen kouluiässä, näin ollen nämä ongelmat eivät ole tilapäisiä (ks. Briggs-Gowan & Carter, 2008; af Ursin, Pihlaja & Carter, 2022)**
- **Myös kielenkehityksen vaikeudet ovat tunnistettavissa jo ennen toista syntymäpäivää.**
- **Tunnistaminen edellyttää asiantuntemusta (mm. Veon palvelut)**

...kehitys ja oppiminen (2)

- **Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa**
- **Vertaisryhmän tuki merkittävä; prososiaalinen käyttäytyminen**
- **Sosiaaliset taidot voi kehittyä vain sosiaalisissa tilanteissa**
- **Kognitiiviset taidot kehittyvät kun lapsi voi turvallisesti tehdä hänelle merkityksellisiä asioita yhdessä toisten kanssa**

Alle kolme vuotiaiden tuen tarpeet (1)

- **Mitä aiemmin interventio ja pedagoginen tuki tarjoutuu, sitä vaikuttavampaa se on**
- **Varhain aloitettu tuki ei ole tarpeetonta eikä leimaavaa, ellei siitä ammatillisissa käytänteissä tehdä sellaista**

...tuen tarpeet (2)

- **Ymmärrys varhaisvuosien kehityksen merkityksestä lapsen myöhemmälle kasvulle ja kehitykselle tunnetaan ja tunnustetaan hyvin**
- **Avoimuuteen ja luottamukseen perustuva vuorovaikutus henkilöstön ja vanhempien välillä mahdollistaa myös lapsen kehityksen monipuolisen ymmärtämisen ja mahdollistaa tuen tarpeiden puheeksi ottamisen**

Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen(1)

- Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa
- Vertaisryhmän tuki merkittävä; prososiaalinen käyttäytyminen
- Sosiaaliset taidot voi kehittyä vain sosiaalisissa tilanteissa
- Kognitiiviset taidot kehittyvät kun lapsi voi turvallisesti tehdä hänelle yhdessä toisten kanssa

Lasten kasvun ja kehityksen tukeminen (2)

- **PROSOSIAALISUUS – MYÖNTEINEN SOSIAALINEN KÄYTTÄYTYMINEN**
- **tarkoittaa käyttäytymistä, jossa toimitaan toisen ihmisen parhaaksi**
- **se ottaa huomioon oman käyttäytymisen suhteessa toiseen**
- **positiivinen vuorovaikutus, johon liittyvät auttamishalu, empaattisuus ja ystävällisyys**
- **roolinottokyvyn alkeet**
- **prososiaalisen käyttäytymisen taidot kehittyvät erityisesti leikissä**
- **se ei vähennä aikuisen merkitystä sosiaalisten taitojen oppimisessa**

Prososiaalisuuden tunnusmerkkejä

■ Lohduttaminen

- Silittää, koskettaa, halaa
- Puhaltaa ”pipin” pois
- Antaa lelua lohdutukseksi
- Kumartuu toisen puoleen

■ Auttaminen

- Auttaa pukemisessa
- Antaa lelun tms.
- Auttaa kun toinen esim kaatuu
- Auttaa lelun etsimisessä

■ Ystävällisyys

- Halaa/silittää spontaanisti
- Hoitaa
- Vie toiselle kuuluvan lelun

Leikki on vuorovaikutuksellinen prosessi

- Vuorovaikutus esineympäristön kanssa
 - Jaetut merkitykset, matkiminen
- Vuorovaikutus kokemusten kanssa
 - Laajentaa leikkiä, palauttaa mieleen aiemmat kokemukset
 - Jäsentää kokemuksia

Ryhmän merkitys – kuuluminen ryhmään

■ Ryhmään kuuluminen

- Valmiudet jakamiseen, yhteistyöhön, myötätuntoon, konflikteihin, aggressioon ilmenevät jo ensimmäisinä elinvuosina
- Tukee lapsen psykososiaalista kehitystä
- Kehittää lapsen itsetuntemusta ja omaa todellisuuden kehittymistä
- Opettaa tasavertaisissa sosiaalisissa suhteissa toimimista
 - Toisen kuuntelemista, huomioimista, auttamista ja erilaisuuden hyväksymistä

VUOROVAIKUTUS OPPIMISEN YTIMENÄ - KOHTI SYSTEEMISTÄ SENSITIIVISYYTTÄ

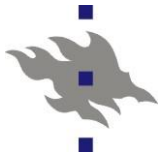
- **Pedagoginen sensitiivisyys**
 - Tarkastelun kohteena lapsen/lapsien ja aikuisen välinen vuorovaikutus
 - Aikuisen kyky virittäytyä vuorovaikutukseen → aktivoinnin ja autonomian suhde (Suhonen & Sajaniemi 2011) (video sensitiiv2valtteri)
- **Systeeminen sensitiivisyys:**
 - Aikuiset-lapsi/lapset
 - Aikuisten välinen vuorovaikutus suhteessa lapsiin
 - Muodostuu systeemissä (Nislin, Suhonen & Sajaniemi 2014)

Systeminen sensitiivisyys

- **Taustalla kasvattajien:**
 - **Arvot, asenteet**
 - **Lapsikäsitys**
 - **Koulutus, pätevyys**
 - **Henkilökohtainen historia**
- **Integratiivinen kommunikaatio (Siegel 2004)**
 - **tietoisuus omista tunteista, kehon kielestä ja muista nonverbaaleista signaaleista**
 - **tietoisuus tilanteesta**
 - **kyky asettua toisen tilaan ja kokemaan empatiaa**

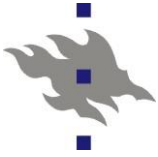
Kasvattajan työhön sitoutuminen

Rogersin (1983) mukaan;

- kasvattajan käyttäytyminen on suhteessa lapsen käyttäytymiseen
- kasvattaja edistää oppimista ollessaan;
 - rehellinen ja vilpitön
 - kunnioittava, hyväksyvä ja luotettava
 - empaattinen
- sitoutuessaan työhönsä ja noudattaen siinä ed. mainittuja periaatteita kasvattaja voi motivoida ja edistää lapsen oppimisprosessia

- **sitoutumiseen liittyvät tekijät (Pascall C. ym -95 suom. Tahkokallio L);**
 - **sensitiivisyys**
 - **myönteinen äänensävy**
 - **myönteiset eleet ja katsekontakti**
 - **lämmin, osoittaa kiintymystä**
 - **kunnioittaa ja arvostaa lasta**
 - **rohkaisee ja kehuu**
 - **tunnistaa lapsen tarpeita ja huolen aiheita**
 - **kuuntelee ja vastaa lapselle**
 - **rohkaisee lasta luottavaisuuteen**

■ **aktivointi**

- **energinen ja elävä**

- **virittää tarkoituksenmukaisesti**

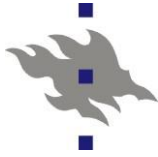
- **sovittaa yhteen lasten kiinnostukset ja havainnot**

- **motivoi lasta**

- **stimuloi keskustelua, vuoropuhelua, aktiivisuutta ja ajattelua**

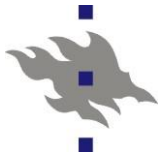
- **jakaa ja laajentaa lapsen toimintaa**

- **voi olla myös non-verbaalista**

■ autonomia

- sallii lapsen valita ja tukee valintoja
- tuottaa tilaisuuksia kokeiluille
- rohkaisee lapsen aloitteellisuutta ja vastuullisuutta
- rohkaisee lasta neuvottelemaan konflikteista ja säännöistä

YHTEYDESSÄ OLEMINEN

- **Systeminen sensitiivisyys sisältää kaikkien osallistujien vuorovaikutuksen jakamisen**
- **Palauteprosessi jaetaan koko ryhmän kesken**
- **Systemaattinen lähestyminen mahdollistaa vuorovaikutusprosessien monimutkaisuuden ymmärtämisen**
- **Tekemisen tavoitteellisuus on oppimisen mahdollistaja**

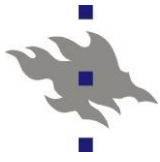

SÄÄTELYTAIDOT JA STRESSIN HALLINTA (1)

- **Kyky säädellä tunnetiloja liittyy kykyyn säädellä stressiä**
 - **stressin kokeminen ja sen hallinta liittyvät emotionaalisiin tiloihin**
 - **esim. tilanteet, jotka saavat meidät kiihtymään ovat reaktioita tunnetiloista**

- **Haasteellista lapselle on oppia toimimaan tilanteissa, joissa olot/tunnetilat vaihtelevat**
 - **hallitsemattomana saattaa esiintyä vetäytymistä, aggressiivisuutta, ylivilkkautta yms.**

- **Miten säädellä toimintaa lähikehityksen vyöhykkeellä?**

Stressin hallinta ja kanssasäätely (2)

- Stressin kokeminen ja sen hallinta liittyvät emotionaalisiin tiloihin
- Haasteellista lapselle on toimia tiloissa, joissa olosuhteet vaihtelevat
- Tarvitaan toinen ihminen joka auttaa ja kannattelee sietämään kokemuksia ja aistimuksia

Mikä on riittävän hyvää?

- **lapsille sopivan toiminnan järjestäminen**
 - mitä lapset leikkivät
 - miten rikastan lasten leikkejä
- **sitoutuminen vuorovaikutukseen lasten kanssa**
 - fyysinen ja psyykinen läsnäolo
 - sensitiivisyys, aktivointi ja autonomia
- **rohkeutta ja uskallusta asettaa lasten tarpeet etusijalle**
 - perustehtävän tärkeys
 - teot puhuvat
- **taito ohjata lasten toimintaa ja leikkiä**
 - vuoropuhelu toisten kanssa
 - yhdessä ihmettely